

וארא *

אין ס"פ שמות⁷ אויפן פוסק „עתה תראה וגו'“ (וואס איז דער ענטפער פון הקב"ה — בכתוב — אויף „למה הרעותה“) זאגט ירשי „הרהרת על מדותי לא כאברהם שאמרתי לו⁸ כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו⁹ העלהו לעולה ולא הרהר אחר מדותי כו'“¹⁰.

דארף מען פארשטיין: א) פארוואס אין פרשת וארא אינעם פירוש פון „ורבותינו דרשוהו“ הנ"ל ברענגט רש"י (פון רבותינו) אַ רא"י אַז אַלע אבות „לא הרהרו אחר מדותי“ און אין ס"פ שמות ברענגט ער אַ רא"י נאָר פון אברהם?

ב) אויך בנוגע אברהם גופא איז רש"י בפרשתנו מפרש דעם ענין פון „לא הרהרו אחר מדותי“ מיט אַן אנדער מאורע (כשבקש אברהם לקבור את שרה כו') — ווי אין ס"פ שמות (שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע)¹¹.

ג) ועיקר: בס"פ שמות בריינגט רש"י דעם פ"י לא הרהר סתם ד.ה. אַלס זיין פירוש — פשוטו של מקרא, משא"כ בפרשתנו — מיט דער התחלה

א. שוין גערעדט פיל מאל אַז כאָטש רש"י איז (לכל לראש) מפרש פשוטו של מקרא, אַנטהאַלט זיין פירוש אויך „ענינים מופלאים“¹ אין שאר חלקי התורה און אויך „יינה של תורה“²; נאָר בכדי אַרויסצונעמען די ענינים (בשאר חלקי התורה) דאַרף מען פריער אַפּלערנען פרש"י ע"ד הפשט.

נאָכדעם ווי רש"י איז מפרש דעם פירוש הפשט פון די פסוקים אין אַנפאַנג פון דער סדרה — „וארא אל אברהם גו' וגם הקימותי גו'“, איז רש"י ממשיך³: „ורבותינו דרשוהו“ (דער תוכן פון די פסוקים) לענין של מעלה שאמר משה למה הרעותה⁴ אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת האבות הרבה פעמים נגליתי עליהם באל-ש-די ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת⁵ מה שמו מה אומר אליהם, וגם הקימותי וגו' וכשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר וכן ביעקב כו' ולא הרהרו אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעותה“ (און איז מסיים „אין המדרש מתיישב אחר המקרא כו'“):

(7) ו, א.

(8) וירא כא, יב.

(9) שם כב, ב.

(10) ראה פרש"י וירא כב, יב: „אפרש לפניך את שיחתי כו'“.

(11) בפשטות החילוק: להפ"י דרבותינו דרשוהו שמפרש הכתוב „וגם הקימותי גו'“ שהמדובר בנוגע לירושת הארץ, מביא שהאבות לא הרהרו בזה, משא"כ בס"פ שמות. אבל עדיין חסר ביאור מדוע משנה בפ' שמות. ובפרט שדוגמא זו מאברהם לא הובאה במרו"ל.

(י) וכ"ד טבת — ראה סיום השיחה (סי"ב).

(1) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(2) היום יום ע' כד.

(3) ו, ט.

(4) ראה סנהדרין קיא, א. שמור פ"ו, ד. תנחומא

פרשתנו בתחלתו.

(5) שמות ה, כב.

(6) שמות ג, יג.

ווי מ'זעט במוחש, אז דער צער פון נישט האבן קיין קינדער איז נישט בדומה צו די יסורים וואס מען האט ווען דער אויבערשטער האט שוין געבענטשט מיט א בן יחיד ולעת זקנתו און ער ווערט דערנאך צוגענומען, ובפרט נאך אז דער טאטע אליין דארף עס טאן.¹⁵

ועפ"ז איז אויך מובן, אז עס האט נישט קיין ארט אז רש"י זאל ברענגען די רא"י אז אברהם „לא הרהר אחר מדותי“ פון דעם וואס „כשבקש לקבור את שרה לא מצא קרקע (וכן ביצחק ערערו עליו כו' וכן ביעקב ויקן את חלקת השדה כו'“¹⁶), ווארום דארטן איז נישט געווען אין אן אופן אז די הבטחה גופא „לתת להם את ארץ“ האט גורם געווען ער זאל קויפן די קרקע בדמים מרובים;

דער הרהור האט נאך געקענט זיין, אז האבענדיק די הבטחה אויף נתינת הארץ, האט עס אברהם'ן נישט געדארפט קאסטן קיין (סאך) געלט¹⁷ (ועד"ז ביי יצחק ויעקב) — און במילא איז אזא הרהור נישט קיין דוגמא מכוונת צו דעם וואס משה האט מהרהר געווען, אז דעם אויבערשטנס'ן שליחות גופא האט „גורם“ געווען דעם מצב פון „הרע לעם הזה“.

אבער לויט דעם וואס „רבותינו דרשוהו“ אז דער גאנצער תוכן הכתובים

„ורבותינו דרשוהו“ — א דרש, ויתרה מזה, אזא דרש וועלכער איז זיך נישט „מתיישב אחר המקרא“ — היפך הכלל ברש"י אז ווען ער בריינגט אן אגדה איז עס „המיישבת דברי המקרא“¹⁸.

ב. וי"ל אז דער לעצטער דיוק פארענטפערט כהנ"ל: אין ס"פ שמות איז רש"י מפרש פשוטו של מקרא על אתר¹², וכפשוטו איז דער פסוק „ויאמר ה' אל משה עתה תראה גו“ אן ענטפער (כנ"ל) אויף טענת משה אין די פסוקים לפנ"ז „למה הרעותה לעם הזה גו' ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה“:

נישט נאר האט די שליחות פון אוי-בערשטן נישט גע'פועלט' די הצלה פון די אידן („הצל לא הצלת את עמך“), נאר אדרבה „הרע לעם הזה“, און דערפאר „עתה תראה, העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי שבעה אומות“, וויבאלד אז ער האט מהרהר געווען „אחר מדותי“,

נישט ווי די הנהגה (דארף זיין און) איז געווען בנידון דומה ביי אברהם, וואס „לא הרהר אחר מדותי“, הגם אז פריער „אמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו העלהו לעולה“, וואס די הבטחה האט גורם געווען (ווי אין אונזער פאל) א צער נוסף¹³ — (ע"ד ווי „מאז באתי לדבר בשמך הרע גו'“¹⁴,

¹¹ בראשית ג, ח. ועוד.

¹² ולא כתב רש"י ע"ז „ורבותינו דרשוהו וכי"ב, אף שהמשך הפירוש „לפיכך עתה תראה העשוי לפרעה כו'“ אי' בגמרא ותנחומא שם בהמשך להדרש חבל על דאבדון כו' שהאבות לא הרהרו — שהביא כפ' וארא. משא"כ בשמור' ס"פ שמות הוא ענין בפ"ע.

¹³ משא"כ בנגוע לרעב בארץ (לך יב, יוד ובפרש"י שם).

¹⁴ ולכן דוקא אחר נסיון העקדה אמר הקב"ה

(וירא כב, יב) „עתה ידעתי — מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהמים מה היא חבתי אצלך כו' עכשיו שרואים“ (פרש"י שם) — אף שגם לפנ"ז עמד בנסיון דמס"נ באור כשדים (פרש"י נח יא, כח). ¹⁵ אף „כי ביצחק יקרא לך זרע“ נאמר לאחר לידת יצחק — הרי זה שייך להצער והיסורים המובא בפנים, כי הצער ויסורים כשאין בנים הוא גם מהעדר המשך משפחתו, ולאחר שמבטיח לו שמיצחק יראה זרע „ואח"כ אמר לו העלהו לעולה“ הרי זה ביטול התכלית דהולדת בן.

¹⁶ וישלח לג, יט.

¹⁷ ראה פרש"י ח"ש כג, ט.

וואס רש"י בריינגט דרשת רז"ל און פון אלע דריי אבות אז זיי אלע, לא הרהרו (בכלל²²) אחר מדותי.

ג. עוד י"ל: דאס וואס משה רבינו האט געזאגט, למה הרעותה לעם הזה גוי" איז דאך נישט א ענין פרטי, וואס איז בנוגע צו אים אליין, נאר בשייכות, לעם הזה, צו כלל ישראל — ובמילא קען רש"י (אין דרך הפשט) נישט ברענגען א דוגמא פון אברהם וואס האט נישט מהרהר געווען בנוגע דער מערת המכפלה און עד"ו פון יצחק ביי די בארות און פון יעקב, ויזק את חלקת השדה, ווארעם דאס אלעס זיינען ענינים וואס זיינען געווען נוגע זיי אליין אלס א פרט, און דעריבער קען מען מחלק זיין אז דערפאר האבן זיי נישט

(אויך, ווארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב¹⁸) קומט בהמשך, לענין של מעלה און איז א טייל פון דעם אויבערשטנס מענה¹⁹ בנוגע די שאלות און דיבורים והרהורים פון משה בכלל²⁰ (ניט מצד א צער נוסף דוקא), וואס האבן זיך אנגעהייבן פון, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם²¹ — איז מובן פאר-

(18) בסנהדרין קאי על הכתוב, ומאז באתי אל פרעה גוי" ולא הובא מפורש הכתוב, ווארא אל אברהם גוי". אבל בשמור (פי, ד) קאי על הכתוב, ווארא אל אברהם גוי". ובתנחומא מסיים, לכך כתב ווארא כו".

(19) משא"כ לפרש"י בפשוטו של מקרא בתחלת הפרשה, רק (תחלת) הכתוב, וידבר אליהם אל משה, דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה, משא"כ ההמשך, ווארא אל אברהם וגוי" אינו המשך הטענה למשה ע"ז ש.הקשה לדבר ולומר למה הרעותה כו" (ובפשוטו פש"מ דס"פ שמות, עתה תראה" הוא באותה השיטה בפש"מ בריש פרשתו). ולכן אינו נוגע כאן שכל האבות אברהם יצחק ויעקב לא הרהרו (כניל בפנים). משא"כ לפי, רבותינו דרשוהי" (ראה רא"ם ריש פרשתו ד"ה על שהקשה. גוי". דברי דוד (להט"ז) ו, ט. ובכמה מפרשים).

(20) ברא"ם כאן (ו, ט) מפרש, ולא אל למה זה שלחתי הסמוך לו כפי מה שפירש לפי פשוטו של מקרא. יצ"ע דהרי בגמרא ותנחומא בתחלת הענין מובא (גם) הכתוב שלא"ז. ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך" (ובשמור מסיים, ולבסוף אמרת ומאז באתי אל פרעה. ועד"ו בתנחומא), ובסופו (בגמרא) מביא סיום הכתוב, (ועכשיו אתה אומר לי) והצל לא הצלת את עמך הכתוב שלאחר, למה זה שלחתי. וברש"י שמביא, למה הרעותה — כי מביא התחלת הענין. ראה חדא"ג סנהדרין שם.

(21) ועפי"י יל לכאורה שזהו הטעם שהביא רש"י בכלל, ורבותינו דרשוהו לענין של מעלה אף שממשך, ואין המדרש מתיישב אחר המקרא, והרי רש"י כותב כמ"ס, ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאנדה המישיבת דברי המקרא כו" (ראה לעיל הערה י"א) — כי לפי הא' קשה למה לא הוכיחו הקב"ה ע"ז שהקשה מה שמו מה אומר אליהם, ולכן מביא רש"י שלפי, רבותינו" הוכיחו הקב"ה ע"ז אלא שהוכיחו לאחר שאמר משה, למה הרעותה.

וייל דלפי פשוטו השאלה, מה שמר אינה שאלה

וקושיא — הרהר, אלא שאלה, כמפורש בכתוב, ואמר לי מה שמו מה אומר אליהם" (וכן מצנינו גם במדרש שמור פי"ג ה. פ"ד א), משא"כ לפי, רבותינו דרשוהי" בא בעקמומית (כדעת היוקיר פ"א, ה). וכי"כ ביפ"ת לשמור כאן (פי, ד). ולהעיר שגם לפי, רבותינו" הנה בשמור, ועתה תחלת שליחותי אמרת לי מה שמו" (שאינו לשון הכתוב ומשמיט התחלת הכתוב, ואמר לי" וסימו, מה אומר אליהם"). ועד"ו בסנהדרין ותנחומא שם (ושם, מה, שמוך). משא"כ בפ"ש, מה שמו מה אומר אליהם. וראה חדא"ג שם.

בנוגע לשאר הדיוקים שבפרש"י זה — נח' באריכה בהתחזקות. ואכ"מ.

(22) אף שמפרש"י משמע שמחלקו לב' פסוקים, הרבה פעמים נגליתי .. ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת" הוא פי' הכתוב, ווארא גוי", וכשבשך אברהם כו' ולא הרהרו אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעותה" הוא פי' הכתוב, וגם הקימותי וגוי", הרי מזה שמתחיל, שאמר משה למה הרעותה אמר לו הקב"ה וכל על אדביו כו' יש לי להתאונן כו" (וכן בסיומו). משמע דלא הרהרו שייך גם להשאלה דמה שמו. ובסנהדרין (ועד"ו בתנחומא לשמור) שם מסיים בסופו, ולא הרהרו (כ"א מהאבות) אחר מדותי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת לי מה שמך כו' ועכשיו כו' והצל לא הצלת. וראה פרש"י שם ד"ה בתחלה.

אויך למטה אין עוה"ז זיינען זיי אין דער
דרגא פון מרכבה, ווי למעלה ²⁸ —

איז לפי"ז ביי זיי בכלל ניט שייך צו
זאגן דעם ענין פון „נתלכלכתי בחטא“ ²⁹,
און דעריבער קען מען בריינגען אז „לא
הרהרו אחר מדותי“ אויך פון ענינים
וואס, לכאורה, זיינען זיי פרטיים,
וועלכע זיינען שייך צו זיי אלס א פרט
— מערת המכפלה ביי אברהם, ביי יצחק
ענין הבארות, ביי יעקב „ויקח את חלקת
השדה“ — וויבאלד אז זיי זיינען געווען
„מרכבה רק לרצון העליון כל ימיהם“ ³⁰.

ד. פון „יינה של תורה“ אין דעם
פרש"י: „יל אז דאס איז מרומז אין דער
שייכות צווישן די ביידע הסברות
בפרש"י הנ"ל:

שוין גערעדט אמאל בארוכה ³¹ בנוגע
די „מעשה אבות“ פון אברהם יצחק
ויעקב, אז אין דעם זיינען פאראן צוויי
אופנים: א) ווי „מעשה אבות“ האט זיך
געטאן ביי די אבות מצד גופם — און
אין דעם איז שייך אז אברהם זאל דאגהן
„שמא קבלתי שכר על צדקותי“, ער זאל
בעטן אז „אות על ירושת הארץ“ ³² ועד"ז
בא יעקב ³³

[ווי מיר געפינען עס אינעם סיפור פון
מעזריטשער מגיד ³⁴ — אז ער האט
געזען ווי משה רבינו לערנט מיט

מהרהר געווען ווייל זיי האבן געטראכט
אז ביי זיי איז די הבטחה ניט מקיים
געווארן, דערפאר וואס „גרם החטא“
(ווי רש"י האט שוין פריער מפרש
געווען ביי יעקב) ³⁵,

משא"כ טענת משה וואס איז געווען
בנוגע רעת כלל ישראל, קען דאך ניט
זיין אז חטא משה זאל גורם זיין
„הרעותה לעם הזה“ ³⁶.

און דעריבער ברענגט רש"י (ע"פ
פשוט) אין ס"פ שמות „לא כאברהם
שאמרתי לו כי יצחק יקרא לך זרע
ואח"כ אמרתי לו העלהו לעולה“, ווייל
אויך דא איז עס געווען נוגע (ניט בלויז
צו אברהם'ן אליין, נאר) להמשך כל
הדורות אחריי, ובמילא איז אויך דא ניט
שייך דער חשש שמא גרם החטא —
ואעפ"כ איז „לא הרהר אחר מדותי“,
משא"כ ביי יצחק ויעקב וואס ביי זיי
געפינט מען ניט אזא פאסירונג והנהגה.

דאס אלץ איז מצד פשוטו של מקרא,
אבער לויט „רבותינו דרשוהו“ ע"פ
מדרש (אגדה) שבתורה וועלכע איז
פארבונדן מיט נשמתא דאורייתא ³⁷
(ד"רוב סודות התורה גנוזין בה" ³⁸) —
איז דאך „האבות הן הן המרכבה“ ³⁹ אז

(23) וישלח לב, יא.

(24) אף שיל' דחטא ישראל גרם (ראה דברי דוד
ס"פ שמות. פרשתנו ה' ב ואילך) דמפרש שבוה הי'
שאלת משה (למה זה שלחתי) ותשובת הקב"ה בכל
המשך הפרשה).

הרי מדגיש רש"י (שמות ב, יד) שזהו רק מדרשו,
ובפס' שנאמר לו „לך שוב מצרים כי מתו כל
האנשים גו'“ — עליהם מדובר בשמות (ב, יד) —
דפשוט"מ הוא, שכיון שהם מתו — אין מקום וחשש
כלל ללהיר וכי'.

(25) זח"ג קנב, א.

(26) אגה"ס סכ"ג. ה"ל ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ג.
ובפס' שם: פנימיות התורה שהיא אגדה.

(27) ב"ר פמ"ו, ו. פפ"ב, ו. ובפרש"י (לך י, כב)
„ולמדנו (מאברהם) שהצדיקים מרכבתו של מקום“.

(28) שכל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים
מעניני עוה"ז כו' כל ימיהם (תנאי פכ"ג).

(29) להעיר מאגה"ק שם: „אגדה שבתורה ..

ומכפרת עונותיו של אדם“.

(30) תנאי שם.

(31) לקו"ש ח"ה ע' 298 ואילך.

(32) לך (טו, א). שם טו, ו) בפרש"י.

(33) וישלח (לב, ט) בפרש"י.

(34) התמים (ח"ב ע' צא) פג, ב. קובץ מכתבים

לתהלים ע' 197. אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' תנ"ד

ה. ולהעיר שסיפור זה סיפר כ"ק אדה"ז לכ"ק אדמו"ר

הצ"ח „בשבוש שקודם הסתלקותו“ — ראה בסוף

השיחה.

האט גע'טענה'ט (אין ס"פ שמות) „למה הרעותה לעם הזה גו' ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה גו'“ לויט פשוטו של מקרא, איז דאס געווען מצד אופן הא', איז שייך צו זאגן אז דאס איז אן ענין פון „הרהרת על מדותי“ (און „קובל אני על ששלחתיני“³⁵), א טענה כלפי דעם אויבערשטן כביכול, אז זיין שליחות האט גורם געווען דעם מצב פון „הרע“ פאר אידן [און דעריבער איז דער עונש — „לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה ולא כו'“].

משא"כ ע"פ „רבותינו דרשוהו“ רעדט זיך ווי דער ענין איז מצד אופן הב', קען מען ניט זאגן אז די טענה צו משה איז געווען אויף „הרהר על מדותי“ כפשוטו (און אז ער האט באקומען אן עונש דער-פאר³⁶), נאר די טענה איז באשטאנען דערין וואס „הרבה פעמים נגלית עליהם באל-שדי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת מה שמו“, היינו וואס ער האט געוואלט וויסן שמך הגדול והקדוש כו' סוד שם „המפורש“³⁷ — צו-קומען צו א העכערע ידיעת אלקות³⁸ — שם הוי', מדת אמתית שלי, שם העצם³⁹. און אפילו דאס וואס ער האט געזאגט „למה הרעותה לעם הזה“ איז ניט קיין ענין פון „הרהרת על מדותי“ כפשוטו, נאר אויך איז דעם האט ער גע-וואלט און געבעטן צו פארשטיין אויך בשכלו⁴⁰ אלע פרטים און דרכים פון

תינוקות של בית רבן דעם פסוק³⁵ „ויפול אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד“ און איז זיי מסביר, אז „אין מקרא יוצא מידי פשוטו“³⁶

(ב) מעשה אבות ווי דאס האט זיך אויפגעטאן מצד נשמחתם, וואס אין דעם איז כלל ניט שייך קיין „הרהרו אחרי מדותי וכו'“.

און מ'האט מבאר געווען, אז די פירושים אין פרש"י ע"ד הפשט (גוף התורה) ריידן וועגן „מעשה אבות“ ווי זיי זיינען מצד הגוף; און די פירושים ע"ד המדרש — אגדה שבתורה — ווי די „מעשה אבות“ זיינען מצד הנשמה³⁷.

ועד"ז בעניננו: אין פרש"י ס"פ שמות, וואס איז ע"ד הפשט, רעדט זיך וועגן „מעשה אבות“ ווי זיי זיינען מצד הגוף; דעריבער קען מען ניט ברענגען א ראי' צו משה'ס שאלה בנוגע „לעם הזה“ — פון דעם וואס לא הרהרו בנוגע עניניהם הפרטים, וויבאלד עס קען זיין אז אברהם טראכט שמא קבלתי שכר כו', ועד"ז בא יעקב.

משא"כ לויט „רבותינו דרשוהו“ — אגדה שבתורה (וואס רוב סודות התורה גנוזין בה) — איז דער ענין פון „מעשה אבות“ מצד הנשמה, איז א ראי' אויך פון דעם וואס די אבות לא הרהרו בנוגע זייערע ענינים פרטיים.

עד"ז קען מען מסביר זיין אויך בשייכות צו משה רבינו: דאס וואס משה

(38) פרש"י שמות ה, כב.

(39) פדריא ספ"מ. וראה דרוזיל עה"כ (שמות ג, יד הובאו בתורש שם), (שינוי הנוסחאות ונ"כ הרמב"ם הל' יסוהתי פ"ז ה"ב. שו"ע יו"ד סרע"ז, ס"ט. פרד"ס השמות. ועוד.

(39) וכמו שביקש „הודיעני נא את דרכיך“, הראני נא את כבודך“ (תשא לג, יג. שם יח).

(40) כהמשך הכתובים בפרשתנו.

(41) ראה בחיי ס"פ שמות. פנ"י ר"פ וארא. ועוד.

(35) לך יו, יו. ופי' הה"מ הוא ע"פ תיב"ע שם (דגם אברהם „תמה“ — וכי' בהרא"ב, שהוא ע"ד הפשט — משא"כ פרש"י הוא (כהדגשתו) ע"פ ת"א דאברהם „חדי“).

(36) שבת סג, א.

(37) ראה לקו"ש שם כמה דוגמאות בזה.

זאגן אז דערפון דארף א איד אפלערנען אויף וויפל מען מוז זיין אויסגעהיט פון מהרהר זיין אחר מדותיו של הקב"ה, און אז מ'דארף זיך פירן לויט די הנהגה פון די אבות וואס „לא הרהרו" — ווארום וויבאלד אז משה רבינו איז צו דעם ניט צוגעקומען, איז ווי מאַנט מען עס ביי יעדן אידן ובכל זמן⁴⁷.

ו. וועט מען דאס פארשטיין ע"י הביאור וואס רש"י שטעלט זיך אויפן ווארט „וארא" און איז מפרש: „אל האבות", איז ידוע די קושיא (ווי מפרשי רש"י פרעגן): דער פסוק אליין טייטשט דאס אויס גלייך „(וארא) אל אברהם אל יצחק ואל יעקב", איז וואס גיט דא רש"י צו?

איז די הסברה אין דעם⁴⁸: רש"י איז דערמיט אויסן צו מסביר זיין, אז דער ענין ועילוי פון „וארא אל אברהם גו" — רא"י אין אלקות — בודאות און מוחשית (ווי די וודאות שע"י רא"י גשמית⁴⁹), וואס דערפאר איז ביי זיי ניט געווען שייך „הרהר אחר מדותיו" — האָבן זיי געהאט אלס אבות פון די בני; ד.ה. אז „וארא" איז געגעבן געוואָרן צו זיי אין אַן אופן אז דאס זאל אַראַפקומען בירושה (פון די אבות) צו די בניס נאך זיי, וואָרום „האב זוכה לבן בנוי וכו' בחכמה"⁵⁰.

און ווי ס'איז מבואר אין תו"א (פון דער פרשה) אינעם ענין אז „אין קורין

אויבערשטנס שליחות (און עפ"י איז מדויק וואס רש"י זאגט ניט ביי „רבתינו דרשוהו" דעם לשון „הרהרת על מדותיו" בנוגע למשה⁴², ווי ער זאגט אין זיין פירוש [ס"פ שמות] ע"ד הפשט).

ה. מ'קען נאך אַלץ פרעגן: ווי איז שייך זאגן „הרהרת על מדותיו" כפשוטו, אפילו מצד אופן הא', וויבאלד אז דאָ רעדט זיך וועגן משה, וואס גלייך ביים געבאָרן ווערן ווערט אויף אים געזאָגט „ותרא אותו כי טוב הוא"⁴³ — „נתמלא הבית כולו אורה"⁴⁴; ובפרט אז מ'זאל נאך דערביי מדגיש זיין אז די אבות האָבן ניט מהרהר געווען און משה, וואס ער איז געווען „נבחר מכל מין האדם"⁴⁵ (אויך פון די אבות⁴⁶), האָט יע מהרהר געווען?

אויך דארף מען פארשטיין: וויבאלד אז אפילו „בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב"⁴⁶, איז דאך פשיטא בנוגע א אידן ועאכו"כ בנוגע משה רבינו, היינט פאָרוואס דערציילט תורה אז משה „הרהר על מדותיו"? [וואס פאר א הוראה איז דא אין דעם פאר אן אידן בעבודתו לקונו? לכאורה איז שווער צו

42) וכן בסנהדרין ושמורר ותנחומא שם. אבל ראה פרש"י ד"ה ועל דבר וד"ה בתחילה סנהדרין שם.

43) שמות ב, ב (וראה אוה"ת שם). ראה סה"מ תשי"ז ע' 182. ושי"נ.

44) פרש"י שם. מסוטה יב, א. וזה ה"י גם מצד הגוף כמו לדעת „אחרים" — ש.גולד כשהוא מהול, וכמבואר בכ"מ.

45) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק ביסוד הו'. ולהעיר גם משה' ירד סו"ס רמ"ב. וראה לקו"ש ח"ו ע' 254.

46) וכמ"ל. כל השביעין חביבין .. באבות שביעי חביב אברהם .. משה' — ויק"ר פכ"ט, יא. וראה ד"ה החודש השית' פ"ט.

46) ב"ב כג, א.

47) ראה לקו"ש ח"ג ע' 855 ואילך.

48) ראה רא"ם ועוד. לקו"ש שם ע' 860.

49) שאינו דומה שמיעה לרא"י, שלכן „אין עד נעשה דין כו' כיון דחזיוהו כו' לא מצו חזו ליה זכותא" (ר"ה כה, סעי' ואילך). שאינו שייך בזה שום „הרהר", משא"כ כשומעים מעדים. וראה לקו"ש ח"ו ע' 121 ואילך. ושי"נ.

50) עדיות פ"ב מ"ט.

צו די „אבות“ — דהיינו, אז דער גילוי איז נישט מצד (און לויט) זייער מדרגה מיוחדת אין עבודת ה' (אברהם אהבי — אין קו האהבה (פחד) יצחק — בקו הגבורה וכו'), נאר אינגאנצן פארבונדן מיט'ן ענין וואס זיי זיינען אבות (צו בנין — וואס הבן יורש הכל), ובמילא איז מובן אז אין דעם „וארא“ איז נישטא קיין חילוק צווישן אבות און בנין:

דער יתרון און מעלה וואס איז דא אין דעם אב לגבי דעם בן איז שייך אין ענינים וואס דער אב האט זיי געהאט מצד מעלת ועבודת עצמו; אלס עובד ה' וכו'; וואס הגם אז אויך אזעלכע ענינים קומען אראפ בירושה צו קינדער כנ"ל במשנה האב מוריש כו', קענען זיי אבער זיין ביים יורש נישט אויף דער זעלבער הויכער דרגא ווי ביים מוריש.

משא"כ בנדוד⁵¹, וואס דער עילוי פון „וארא“ (הקב"ה מצד עצמו) איז צו אבות — וואס דעם תואר און מציאות מאכט אויף דער בן — איז מובן, אז דער עילוי כמו שהוא ביים אב, קומט בירושה צו די קינדער.

און ע"פ כהנ"ל איז נאכמער נישט פאר-שטאנדיק: וויבאלד אז יעדער איד און כל שכן משה רבינו האט דעם ענין פון וארא בירושה מהאבות, היינט ווי קומט עס וואס דאס האט נישט אפגעהאלטן משה רבינו פון „הרהר אחר מדותי“?

ח. וי"ל דער ביאור בזה: רז"ל זאגן⁵²: לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה⁵³, ד.ה. אז ביי זיי איז נתגלה געווארן די נקודת היהדות, דער פארבונד פון אידן מיט'ן אויבערשטן,

אבות אלא לשלשה⁵⁴, אז „בחי האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור.. בחי האבות צ"ל בכל אדם“.

און דאס איז דער טעם אויף דער טענה וואס דער אויבערשטער האט געהאט צו משה רבינו: „חבל על דאבדין ולא משתכחין“, וויבאלד אז „וארא אל אברהם גו“ איז געווען אלס צו „אבות“, איז נישטא קיין ארט פארענטפערן אז אברהם גו' זיינען אנדערש — וויבאלד אז דא רעדט זיך אלס „אבות“ איז „בכל אדם“ אלס „בן“, דארף זיין און זיך אנהערן די „בחי“, „וארא“, האבענדיק דאס בירושה.

ז. לכאורה קען מען נאך אלץ מחלק זיין און זאגן: הגם אז דער אב גיט איבער זיינע ענינים בירושה צום בן, פונדעסטוועגן איז מובן, אז נאכדעם ווי די ענינים קומען אראפ צום יורש קומען זיי נישט צו דער מעלה וואס זיי האבן געהאט זייענדיק ביים אב⁵⁵.

און וויבאלד אזוי, קען מען דאך פאר-ענטפערן, אז די דרגת „וארא“ וואס דער בן האט בירושה קומט נישט צו דער (העכערער) דרגא פון „וארא“ ווי זי איז געווען ביי די אבות.

איז דער ביאור אין דעם אויך מרומז אין פרש"י: „וארא — אל האבות“ — דער גאנצער גילוי פון וארא איז געווען

(51) ברכות טז, ב.

(52) וכלשון רז"ל יורש כרעא דאבוה הוא (עירובין ע, ב). ובל' הרגיל בכ"מ — „ברא כרעא דאבוה“ (יונת אלם רפ"ב). וראה תודיה קמ"י — כמדת ג, א. רש"י כתובות צב, א ד"ה כבעל). ובלקו"ת ברכה (צג, ב) ד"היינו נה"י דארי"א. וצריך לימוד מיוחד שהיורש עומד במקום המוריש — ראה כ"ב קנט, א. צפע"נ מילואים יג, א. מהד"ת יט, א. שו"ת צפע"נ (נ. י.) ח"א סק"ח. וראה לקו"ש ח"ח ע' 348. ולהעיר מההקדמה לשערי אורה.

(53) מכילתא בשלח יד, לא.

(54) ובילקוט (שם רמז רמ): שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות אמונה.

ההולדה, זייענדיק א בן אברהם יצחק ויעקב.⁵⁸

אבער משה רבינו ע"ה, וואס נוסף אויף דעם וואס ער איז פון די „שבעה רועים הממשיכים חיות ואלקות לכללות נשמות ישראל“, איז ער „כללות כולם ונקרא רעיא מהימנא“⁵⁹ — ער איז זון ומפרנס ומשפיע און די אמונה וואס איז דא ביי אידן זאל זיין „ורעה אמונה“, ב„בחי פנימיות“ — „שתהא אמונה שלימה וחזקה ונגעה עד פנימיות הנפש“⁶⁰, וואס דעמאלט וועט די אמונה דורכנעמען זיין גאנצן מהות אין כל עניניו ביז אין מעשה בפועל.

י"ד. ע"פ הנ"ל וועט מען פארשטיין דעם תוכן הענין פון שאלת משה רבינו „למה הרעותה גוי“ (וואס די תורה דער-ציילט וועגן דעם, הגם און „אברהם כו' לא הרהר“) און תשובת הקב"ה „וארא אל האבות“:

וויבאלד און עס האט שוין געהאלטן נאענט צו דער גאולה און משה איז געגאנגען בשליחות הקב"ה אויסצולייזן די אידן, האט געדארפט דער פארבונדן פון אידן מיטן אייבערשטן שט"י אמונה זיין ביי זיי ניט בלויז מצד האבות, „מאמינים“ מצד „בני מאמינים“, נאך אויך און די אמונה זאל זיי דורכנעמען מצד ענינים ותוכנם.

און דאס האט זיך אויפגעטאן דורך שאלת והרהור משה⁶⁰, „למה הרעותה

וואס דאס דריקט זיך אויס אין דער אמונה פון אידן אין דעם אייבערשטן — דאס האט זיי געמאכט ראוי און זיי זאלן אויסגעלייזט ווערן פון מצרים.

כאטש און אויך פריער, זייענדיק נאך אין קושי הגלות פון מצרים, זיינען אידן געווען „מאמינים“⁵⁴ איז דאס אבער פארבונדן מיט דעם וואס זיי זיינען⁵⁵ „בני מאמינים“⁵⁴ — זיי האבן עס געהאט בירושה אין וועלכן מצב די בנינים זאלן ניט זיין בגילוי; אבער מצד ענינים ועבודתם פון די אידן, מצד תכונת הבנים עצמם, איז ביי זיי נאך ניט געווען דער „ורעה אמונה“, שלימות הגילוי פון אמונה.

און בכדי און די אידן זאלן אויסגע-לייזט ווערן פון מצרים מצד זייער אייגענעם זכות⁵⁶, דאס זאל זיין זייער שכל, האט די ירושה'דיקע אמונה און התקשרות פון אידן מיטן אייבערשטן געדארפט ביי זיי ווערן זייערס און אייגענער ענין.⁵⁷

ט. און דאס האט זיך אויפגעטאן דורך משה רבינו. ווארום אין דעם בא-שטייט דער חילוק צווישן דער המשכה שט"י האבות און ע"י משה: מצד בחי האבות, כנ"ל, איז די נקודת היהדות והאמונה ביי יעדן אידן אין אן אופן של ירושה, ער האט עס בטבע ומצד

(54) שמות ד, לא. שבת צז, א. וראה פרש"י עה"ת שמות ד, ב.

(55) ראה אוה"ת שבהערה 60.

(56) להעיר שגם במכילתא הובא הכתוב „ויאמן העם“ שגאמר בהיותם במצרים. וי"ל שלכן ממשיך שם ומביא עוד כתוב „וכה"א אמונים נוצר ה" (תהלים לא, כד) — ראה ברכות ומכות בסופו (ועוד) — מאי ואומר.

(57) להעיר מלקוש חי"א שיחה א' לפ' שמות.

(58) ראה תניא פ"ח"ט. ועוד.

(59) תניא פמ"ב.

(60) תו"א בהוספות ד"ה כי תשא. וראה אוה"ת הגהות לתו"א הנ"ל (תשא ע' איתתעז ואילך). שם ע' איתתלה ואילך. וראה לקו"ת ואתחנן ד"ה וידעת ה'א וביאוריו. ועוד.

(60*) להעיר ממרו"ל (שמו"ר פמ"ג, ו): אמר (משה) רבה"ע עשו לך סיוע כו' אמר הקב"ה אף

וואס ס'איז מבואר לעיל, אז די פירושים ע"ד הפשט בפרש"י זיינען ווי די ענינים זיינען מצד הגוף, איז ניט דער פשט אז מצד גופו של משה איז שייך אן ענין פון „הרהרת על מדותי“ כפשוטו חו", וואָרומ וויבאלד אז „טוב הוא“, כנ"ל, גיט עס ניט קיין אַרט אויף „הרהרת על מדותי“; נאָר דער פירוש בזה איז, אז דער ענין ווערט געטאָן אין אן אופן וואָס ער קען (אין פשוטות וחיצוניות) אויסגייטשט ווערן ווי „הרהר“ (חטא) כפשוטו⁶².

און דעריבער, ע"ד הפשט, גוף התורה, וואָס איז שייך צו יעדן אידן באיזה מצב שהוא, ווערט דאָס אויסגע-טייטשט אַלס „הרהרת על מדותי“ כפשוטו — היות אז מ'דאַרף אויפטאָן דעם גילוי פון „וארא“ (ענין האמונה) באַ אַלע אידן, אויך ביי די וואָס ביי זיי איז דער גוף (לעת עתה נאָך) מסתיר אויף דער נשמה, אַזוי אז ס'איז ניט מאיר בגלוי די אמונה מצד הנשמה, און דער גוף מצ"ע איז שייך צו פרעגן „למה הרעותה גוי“, און „הרהר אחר מדותי“ כפשוטו —

און אויך ביי זיי ווערט אויפגעטאָן ע"י משה⁶³, וואָס ער איז כולל כל ישראל⁶⁴, דער גילוי פון „וארא“, די גילוי התאמתות והתקשרות שע"י אמונה, שלילה פון דעם הרהור והיפך הרהורו. משא"כ ע"פ „רבותינו דרשוהו“, „נשמתא דאורייתא“, זעט מען ווי ביי אידן לייכט די נשמה, וואָס מצד זה איז

גוי ומאז באתי אל פרעה גוי הרע גוי“, וואָס אויף דעם איז געקומען דברי הקב"ה „וארא גוי“, דהיינו, אז בחי „וארא“ — דער תכלית התאמתות (בדרך רא") און די התקשרות פון אידן מיט אלקות שע"י האמונה — איז געוואָרן אויך מצד דער מציאות פון אידן, וואָס מצ"ע איז דאָ שייך דער ענין פון „הרהר אחר מדותי“, האָט זיך אין איר אויפגע-טאָן דער עילוי פון „וארא“, די שלימות האמונה בה', ובמילא אויך די שלילה גמורה פון „הרהר אחר מדותי“

און דעריבער זאָגט רש"י בס"פ שמות „הרהרת על מדותי“ — „לא כאברהם“ וואָס „לא הרהר אחר מדותי“: דערמיט איז ער מדגיש אז די בחי פון „לא הרהר“ וואָס איז דאָ ביי משה און ביי אַלע אידן מצד אברהם (האבות), איז ניט מספיק (וויבאלד אז (מצ"ע) בגלוי „הרהרת וכו'“), וואָרומ דאָס איז אן ענין וואָס קומט בירושה, אָבער מצד טבעו ומציאותו פונעם בן גופא קען זיין אז ער איז מהרהר, און דער אויפטו פון משה איז געווען, אז אויך אַט דער „הרהרת“ זאָל קיין אַרט ניט האָבן — דורך דיבור הקב"ה — גילוי פון „וארא“, כנ"ל⁶¹.

יא. לויט דעם איז נאָכמער מדויק דער איינטיילן פון די פירושים אין רש"י — ע"ד הפשט (בס"פ שמות) און ע"פ „רבותינו דרשוהו“ (בפרשתנו): דאָס

אתה טועה כו' — ועי' שכלל עצמו עם בני הציל אותם מעונש. וי"ל שעדי' הוא כאן.

61) להעיר (ע"ד הנגלה) מצפ"י עה"ת בראשית (ע' מח ואל"ך) החילוק דאברהם ומשה, „דאברהם אבינו לא יגע בתורה כו' עצם החכמה, שכל הפועל, וכל התורה גלוי לוי“, „כל התורה נתגלה לו בלא דוחק וכו' רק בגדר קנין שלא בגדר עצם ולא שיעבוד הגוף“ (שם ע' נא). משא"כ משה רבינו יגע בתורה כו'.

62) כמו שנתבאר בנוגע להאבות — לקושי ח"ה ע' 64.

63) להעיר מירושלמי הוריות פ"ג ה"ה: כל כך למה בשביל להחזיר את הטיפשים (ראה פ"י פני משה שם).

64) שער רוח"ק להאריז"ל קח, ד (הוצאת ת"א תשכ"ג). שער הגלגולים הקדמה יז. ועוד.

בזה איז, אז) עס איז אין דעם, וואס יתפרנסן⁷² מיני' — פון פנימיות התורה און די אמונה אין אלקות ווערט נתגלה דורך תורת החסידות חב"ד באופן אז עס זאל דורכנעמען דעם גאנצן מענטשן, אנהייבענדיק פון מוחין שבראש, חב"ד — ביז אז דאס זאל ביי אים זיין ניט בלויז א גילוי פון נקודת האמונה המסותרת, נאר אן ענין וקומה שלימה וואס קומט מצד עבודתו וכוונות שלו, אע"פ וואס לפני זה, מצד עצמם זיינען זיי דערצו ניט שייך⁷³.

און דאס האט דער אלטער רבי אויפגעטאן דורך דעם וואס ער האט אראפגעטראגן תורת החסידות אויך אין חב"ד שבנפש, ביז אין „חוצה", וואס איז, לעיני בשר, א מציאות בפני עצמו, און מצד עצמו איז ער מסתיר דעם גילוי האמונה בה.

וע"ד ווי דער גילוי האמונה וואס האט זיך אויפגעטאן ע"י שאלת משה, „למה הרעותה", איז דאך דאס געווען ע"י דיבור הקב"ה „וארא אל האבות", אז אט די ראי' (התאמתות) ואמונה אין אלקות וואס אידן האבן בירושה זאל דאס ווערן ביי זיי אויך מצד תכונתם וענינם הם, כנ"ל בארוכה⁷⁴.

ניט שייך „הרהרת על מדותי" כפשוטו, נאר בלויז וועלן פארשטיין „מה שמו" און פארשטיין „למה הרעותה", אויך בשכל; און ע"י משה האט זיך אויפגע- טאן „ורעה אמונה" אז אויך אין שכל זאל זיך אנהערן די אמונה און התאמתות אין אלקות בבחי' „וארא", ווי ס'איז העכער פאר חכמה וטעם⁶⁵.

יב. עפהנ"ל וועט מען פארשטיין די שייכות פון כ"ד טבת — יום ההילולא פון אלטן רבי'ן — צו פרשת וארא (וכדברי השל"ה הידועים⁶⁶), וואס בשנה זו (ווי בכוכ"ש שנים)⁶⁷ איז עס חל אין דער וואך פון פ' וארא⁶⁸:

דער חידוש פון תורת החסידות חב"ד, וואס איז נתגלה געווארן דורך דעם אלטן רבי'ן [וואס ביום ההילולא זיינען עולה „כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"⁶⁹ און עס איז דאן „מתגלה ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה"⁷⁰ אויף תורת החסידות ווי זי איז נתגלה געווארן דורכן בעש"ט און מעזריטשער מגיד⁷¹, י"ל אז (אין ענין

65 ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 39 ואילך.

66 חלק תושבי"כ ר"פ וישב.

67 וגם בשנת ההסתלקות תקע"ג היתה הקביעות דכ"ד טבת יום א' פ' וארא. וההסתלקות היתה במצו"ש"ק אחר שהתפלל תפלת רעבית והבדלה (הקדמת בני המחבר לשו"ע אדה"ז). הרי אחר תפלת רעבית והבדלה הוא כבר נבדל משבוע שעבר ובכנס בשבוע שאחר השבת.

68 ראה גם לקו"ש ח"ז שם.

69 ביאור לאנה"ק ס' זך.

70 שם ס' כח. וראה סידור שער הליג בעומר

(ד"ש, ב"ג).

71 להעיר משיחת ליל ש"ק פ' תשא תפר"ח, שענין גילוי הבעש"ט וההי"מ היו הכנה לגילוי עצם פנימיות התורה שנתגלה ע"י רבינו הזקן — בדוגמת עבודת האבות שהי' הכנה לגילוי העצמות דמית (ע"י משה). — נעתק בלקו"ש ח"ד ע' 1139 הערה 22. וראה שם לפני' הערה 15.

72 לשון התקו"ז (ת"ז בסופו). וכפ"י המק"מ (הקדמה לזהר): יתפרנסון... כשיפורש להם אמיתות מאמרינו כו'. ובכסא מלך (לתקו"ז שם): כדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו' יפורשו מאמרי העמוקים בהקדמות שגילה האר"י זלה"ה כו' שבינו כו' כי הלימוד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ז הסגולה דבגיני' וקראתם דרור היא כשיתפרנסון וילמדו פירוש המאמרים כו'. — ראה גם כן הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.

73 להעיר מלעיל ע' 39 ואילך. ושי"ג.

74 ראה לקו"ש ח"ד ע' 1136 שאדה"ז הי' קורא להבעש"ט „זידע", והביאור בזה.

דורך ביז דער „חוצה“ ממש, וועט זיין „אתי מר“⁷⁷ — דא מלכא משיחא, אַז אַלע אידן און יעדער איד וועלן זוכה זיין צו דער גאולה האמיתית והשלמה, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ וארא תשל"א)

און פונקט ווי דאָס איז געווען בגאולת מצרים, אַז אין שכר פון דער אמונה זיינען זיי נגאל געוואָרן,

אַזוי איז אויך בגאולה האמיתית והשלמה — דורך „יפוצו מעינותיך חוצה“, דורך די אמונה⁷⁵ באופן אַז יתפרנסון מיני, ווי זי ווערט נתגלה דורך תורת חסידות חב"ד⁷⁶, און נעמט

(75) ראה מכילתא שם בסופו: וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה כו'.

(76) ובעיקר אחר פ"ב (הגאולה דיט"כ) — תו"ש ס"ע 112 ואילך. לקו"ד ח"א כב, א ואילך. וראה לקו"ש ח"י ע' 102 ואילך.

(77) מכתב הבעש"ט (נדפס בסוף ספר בן פורת יוסף. ובכ"מ).

וארא ב

חידוש עיקרי בכל המקומות („שקולין כאחד“)⁸,

[דערמיט ווערט אויך פארענטפערט וואס רש"י ברענגט ניט דעם ענין פון „שקולין כאחד“ אין די אנדערע ערטער וואס ווערן אויסגערעכנט אין תוספתא און מדרש הנ"ל, וואו מיר געפינען אז „במקום אחד“ איז דער פסוק מהפך דעם סדר פון צוויי זאכן, און דערפון לערנט מען ארויס אז זיי זיינען שקולים].

נאך מ'דארף זאגן אז דער שינוי במקום אחד איז צוליב א טעם, וואס איז דא נאך בא דעם מקום אחד; וע"ד ווי רש"י איז מפרש'ט דעם

א. אויפן פסוקי „הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בניי“, וואו עס שטייט פריער אהרן און דערנאך משה, זאגט רש"י „יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר לך ששקולין כאחד“².

דער ענין ווערט באווארנט אויך אין תוספתא³ און אין מדרש⁴, אבער דארטן איז דער לשון „בכל מקום הקדים משה לאהרן, במקום אחד הוא אומר הוא אהרן ומשה מלמד ששקולין זה כזה“.

דער טעם וואס רש"י מוז זאגן „יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן“ — ניט ווי אין תוספתא ומדרש „בכל מקום הקדים משה לאהרן במקום אחד הוא אומר כו“ — איז מובן בפשטות, ווייל ע"פ דרך הפשט לייגט זיך ניט צו זאגן, אז פון דעם וואס דער פסוק איז משנה „במקום אחד“ אנדערש ווי דער סדר איז „בכל מקום“, זאל מען אפּלערנען א

(8) ומה שפרש"י בפ' פינחס (כו, א): ולהלן הוא אומר ותהייה מחלה תרצה מגיד שכולן שקולות זו כזו (היינו השלימוד ששקולות זו כזו הוא משינוי הסדר במקום אחד) — ראה לקו"ש ח"ח ע' 203 (ושם הערה 20) השלימוד הוא (לא משינוי הסדר לחוד, כיא) מיחזור הכתוב. ועד"ז בנוגע לפרש"י ס"ס מסעי „מגיד ששקולות זו כזו“, אינו משינוי הסדר לחוד (ראה שם ע' 204-5).

(9) שברובם מאלו שנאמרו שם מובן גם בשכל הסדר כפי שנמנו „בכל מקום“, כי הראשון הוא למעלה או קדום להשני (שמים וארץ, אברהם יצחק יעקב, משה ואהרן, אב ואם).

(10) ועד"ז בפ' בחוקתי כו, מב [שג"ז אחד המקומות שהובא בתוספתא ומדרשים הנ"ל: בכ"מ הקדים אברהם לאבות במקום אחד הוא אומר וזכרתי את בריתי יעקב כו'] פרש"י: למה נמנו אחרונים כלומר כדאי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי הרי יצחק כו'.

ולכאורה י"ל עד"ז בהשינוי „ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים“ (שבתוספתא ומדרשים הנ"ל), דמובן בפשטי' שהשינוי בסדרם הוא משום שהכתוב משנה לומר „(ביום) עשו"ה“ (לא כבכ"מ לפ"ז שנאמר „בראשית ברא“, ואלה תולדות השמים

(1) פרשתנו ו, כו.
(2) כ"ה בדפוסים שלפנינו. ובדפוס ראשון ושני „ששקולין שניהם כאחד“, ובכ"כ כתי' רש"י „ששניהם שקולין כאחד“.
(3) סוף כריתות.
(4) ב"ר ספ"א. ויקר פלי, א. ועד"ז במדרש שמואל פ"ה. י"ש בראשית רמז ד. וראה גם מכילתא בתחלתו. תנחומא (באבער) בראשית יד. ועוד.
(5) כ"ה בתוספתא. ובכ"ר מכילתא מדי' ויל"ש (תנחומא) שם „ששניהן שקולין“. בויק"ר „ששניהם שוין זה כזה“.

(6) אבל במכילתא (ועד"ז בתנחומא שם) אף שמביא הרא"י רק מכתוב זה „הוא משה ואהרן אינו מקדים“, במקום אחד הוא אומר „כתבוספתא ומדרשים הנ"ל“.

(7) ובפרט שהסדר כמו שהוא „בכל מקום“ מובן גם בשכל — וכמו בנדייד דמשה הוא גדול מאהרן. וראה לקמן בפנים.